

# L'origen de la grandesa dels Borja

Els documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó que testimonien la feina feta per Alfons de Borja, el futur papa Calixt III, com a membre destacat de la Cancelleria d'Alfons el Magnànim, han estat transcrits en el segon volum del 'Diplomatari Borja', publicat per Edicions 3i4. L'edició ha estat dirigida per Carlos López Rodríguez, director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

**C**om va arribar un obscur canonge de la Seu de Lleida, funcionari local més o menys destacat, i professor de dret a l'Estudi General de Lleida, a protegit del rei Alfons el Magnànim i a bisbe de València, bisbat que el va catapultar a una carrera que el conduiria fins al papat, la dignitat més alta a la qual podia aspirar un cristià de la baixa edat mitjana? La resposta es troba en els documents, i els documents acaben de ser publicats.

El procés de promoció i ascensió d'Alfons de Borja (la Torre de Canals, Costera, 1378 – Roma, 1458), el futur papa Calixt III, des del moment que entra en contacte amb Alfons el Magnànim i ingressa en la seva Cancelleria –l'any 1417– fins que, des del càrrec de vicecanceller del rei, pren possessió del bisbat de València –l'any 1429– està documentat en el volum 2 del *Diplomatari Borja*, d'Edicions 3i4, publicat amb el suport de la Diputació de Barcelona i la Fundació Banc Sabadell.

El volum presenta i transcriu 274 documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, datats entre aquests anys, directament relacionats amb el fundador d'una nissaga que compta amb dos sants pares de Roma. El nebot d'Alfons de Borja, Roderic de Borja, va ser elegit papa amb el nom d'Alexandre VI.

"Són documents claus per entendre la promoció del personatge, exposen els motors efectius del seu ascens", diu Carlos López Rodríguez, director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i director de l'equip científic que ha elaborat el *Diplomatari Borja 2*, format per Cristina Borau Morell, Beatriz Canellas

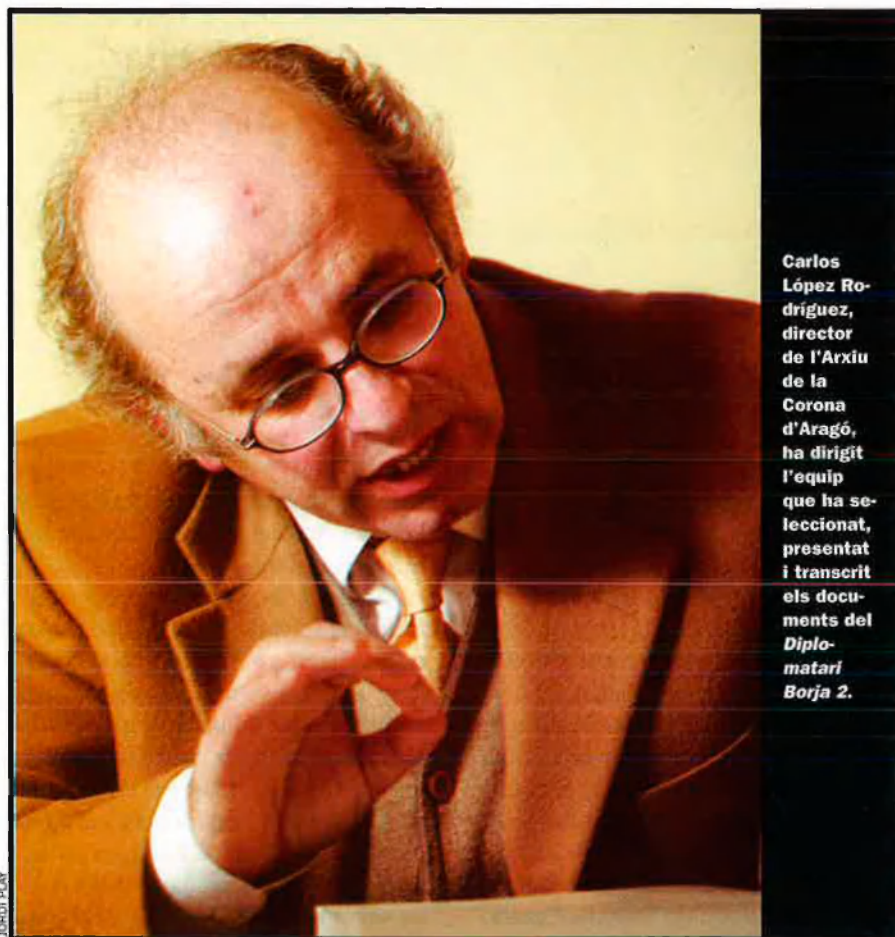
Anoz, Rafael Conde, Gloria López de la Plaza, Ramon J. Pujadas, Jaume Riera i Sans i Mireia Toldrà.

L'origen de la grandesa del cognom Borja cal cercar-lo en aquest personatge extraordinari, com han dit els historiadors. El nebot va tenir una carrera més fàcil. En morir Calixt III ja era cardenal i vicecanceller de la cúria pontifícia, gràcies al camí aplanat per l'oncle, dos càrrecs que li obrien les portes al papat. En el cas d'Alfons de Borja, va ser la seva eficència i capacitat de treball, i les seves habilitats com a jurista i hàbil negociador, acreditades al costat d'Alfons el Magnànim, el que li va permetre ascendir dins la Cancelleria i l'alta jerarquia eclesiàstica, i els textos dels registres de la Cancelleria règia aragonesa aplegats en el *Diplomatari Borja 2* ho corroboren.

En donar compte de l'origen de la grandesa d'Alfons de Borja, el volum dóna compte de l'origen de la grandesa dels Borja.

Gràcies a la prevenció burocràtica dels reis aragonesos, a l'existència de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, fundat per Jaume II el 1318 com a Arxiu Reial de Barcelona, "avui podem seguir amb detall Alfons de Borja en el seus serveis polítics i personals fets al sobirà i conèixer les recompenses amb què el monarca el va premiar", ens diu López Rodríguez.

Als registres de la Cancelleria reial aragonesa es copiaven les disposicions i la correspondència emanada dels monarques i les seves oficines no tan sols pel que fa a les matèries de gràcia i de justícia, o de govern del regne i admi-



Carlos López Rodríguez, director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ha dirigit l'equip que ha seleccionat, presentat i transcrit els documents del *Diplomatari Borja 2*.

JOSEDI PLAY

nistració del patrimoni reial, sinó també la correspondència diplomàtica i privada dels sobirans.

El nombre d'afers de què es va ocupar Alfons de Borja i que va preparar perquè el monarca els signés és altíssim i els documents que porten el seu *vidit* es compten per milers.

Els documents transcrits mostren que va saber treure un gran profit personal dels tretze anys que Alfons de Borja va viure al cor del poder polític de la Corona d'Aragó, primer com a promotor de negocis, després com a regent i finalment com a vicecanceller. Porta causes judicials, plets, i ben aviat el rei li demostra la seva confiança en fer-lo participar en les negociacions amb Roma destinades a acabar amb el focus cismàtic de Peníscola. La seva intervenció en el fi del Cisma de l'Església, en la renúncia del papa de Peníscola, serà retribuïda amb el bisbat de València.

Entre 1418 i 1419, Borja viu a la Cort reial i viatja amb el seu senyor per

València, Saragossa, Fraga i Barcelona, llevat d'un viatge de trenta dies a Montpeller i dels dies que va acompanyar per territoris peninsulars el legat pontifici enviat per resoldre el Cisma. El 1420 salpa amb el rei cap a Sardenya. Fins al 1423 l'acompanya a Mallorca, Càller, l'Alguer, Calvi, Bonifacio, Palerm, Messina, Nàpols, Castellammare, Sorrento, Gaeta, Aversa i Castell Nou de Nàpols, on resideix entre desembre de 1422 i octubre de 1423 i on viu de prop els grans esdeveniments de la política italiana protagonitzats pel Magnànim. En aquesta època s'encarrega de manera esporàdica de causes de justícia referents al regne de Sicília introduïdes al Consell Reial.

"També devia tenir oportunitat de fer alguns negocis —comenta el director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó—, si bé per compte d'altri, en què va recórrer sense gaire escrúpols a la seva posició com a vicecanceller, com indica un document."

Alfons de Borja torna a la Península el 1426 i al mateix temps que s'involucra en la defensa i l'acreixement de les prebendes, els beneficis i els càrrecs que posseeix, s'ocupa, per encàrrec del rei, d'afers cada cop més importants i delicats, com l'aplicació del privilegi del nou torn per a l'elecció del rector de l'Estudi General de Lleida, el nou sistema de regulació de les eleccions municipals o la reforma del règim municipal de València. Però a partir de la primavera del 1427 s'encarrega preferentment de negocis relacionats amb la política eclesiàstica de la monarquia, incloses, naturalment, la provisió de beneficis i la presentació de candidats.

"Des del primer moment, Alfons de Borja —ens diu López Rodríguez— es va buscar les bajoquetes. Té ofici i benefici i vol tenir més beneficis, beneficis eclesiàstics. En aquesta etapa que treballa al costat del rei, recollida pel *Diplomatari Borja 2*, es mostra com un personatge molt ambiciós."

Vol aprofitar-se tan aviat de la confiança del rei —el 1418, acabat d'entrar a la Cancelleria— que arriba a demanar la rectoria de Cocentaina en contra de les instruccions del Magnànim, que la vol per al seu capellà, Antoni Palomar, iniciativa que li valdrà una amonestació del monarca. "Naturalment, Borja va córrer a renunciar al nomenament i a mostrar fidelitat al seu senyor", diu López Rodríguez. Però, dos anys després, el monarca canvia d'opinió i es decanta per la posició de Borja en el plet, cosa que indica que s'ha guanyat la confiança del rei."

Segons el director de la Corona d'Aragó, la proximitat a un rei jove i encara inexpert durant un període llarg de temps, ple de dificultats i perills, va resultar clau per a la consolidació del favor reial i per als inicis de la promoció personal.

"Sobretot —diu—, si tenim en compte la consideració o l'ascendent que podia aconseguir un jurista en plena maduresa intel·lectual i vital, amb una bona formació i experiència, sobre un monarca jove i encara poc avesat al govern, però intel·ligent, despert i amb una certa pràctica en el tracte amb els homes al seu servei."

La seva promoció eclesiàstica segueix sempre el mateix procediment. Obté la prebenda o el benefici amb la mediació del monarca, que escriu a les autoritats civils i eclesiàstiques competents o del lloc, i aconseguix lletres de recomanació per al papa i la cúria romana per recompensar-lo amb prebendes, beneficis i oficis eclesiàstics: rectories, canongies i bisbats.

No totes les recomanacions van tenir èxit, perquè en la majoria de casos havia de lluitar amb el candidat local. "Aprofita el seu coneixement dins de la Cancelleria –diu López Rodríguez– per cobrir una vacant amb el suport de rei. El rei demana sovint al papa, com les cartes testimonien, canongies, i molt aviat un bisbat, el de Mallorca, i després el de Vic. La seva ambició no sembla tenir aturador ni es desanima per les dificultats."

La reiteració de les recomanacions a favor de la candidatura de Borja davant del papa i dels cardenals deixa ben clar,



EL TEMPS

Alfons de Borja, elegit papa amb el nom de Calixt III, va ser un fidel servidor d'Alfons el Magnànim.

d'una banda, considera el director de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, que el suport del monarca no era circumstan-

cial ni obligat, sinó que tenia un interès real, i, de l'altra, posa de manifest que Borja era conscient que un simple escrit del rei sense un seguiment constant de l'afer no solia tenir cap efecte en el difícil context de la cúria romana. "Sembla –diu López Rodríguez– que el rei té molta confiança en Borja, per això li dedica grans elogis quan insisteix en les peticions a favor seu."

El volum *Diplomatari Borja 2* d'Edicions 3i4 posa a disposició dels historiadors uns documents únics i a partir d'ara imprescindibles, i il·lumina l'aventura d'una personalitat històrica, però també aporta documentació per als estudis històrics sobre la política d'Alfons V, la política de l'Església Catòlica, les vies de promoció social al segle XV i, en general, el coneixement de les interioritats dels cercles eclesiàstics i el poder reial a la baixa edat mitjana.

Lluís Bonada

ELX2006

Elx,  
una escapada amb misteri

Hi ha ciutats amb història, màgia, encant...

I altres que, a més, tenen Misteri... com Elx, on podràs desxifrar l'enigma de la Dama, explorar el palmerar més extens d'Europa, i aprofundir en el llegat espiritual del Misteri d'Elx, testimoni viu del teatre medieval.

Però Elx és molt més. Hi podràs gaudir d'una oferta cultural i d'oci ben atractiva, i si preferixes la Natura, hi trobaràs platges i paratges de gran valor ecològic.

Escapa't a Elx, escapa a una ciutat amb Misteri.



turisme d'Elx 965 452 747  
www.turismedelx.com



ELX  
DOS PATRIMONIS DE LA HUMANITAT

